

TEISMINGUMAS IR NACIONALINIAI REIKALAVIMAI PRAŠYMIUI IŠDUOTI EUROPOS MOKĖJIMO ĮSAKYMĄ

Aurimas Brazdeikis

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros lektorius
socialinių mokslų daktaras
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 70
El. paštas: aurimas.brazdeikis@tf.vu.lt

Šiame straipsnyje autorius analizuoja kai kuriuos Europos mokėjimo įsakymo procedūros taikymo aspektus. Aptariamas Europos Sąjungos teisės instrumente – reglamente – įtvirtintų ir nacionalinio civilinio proceso normų, susijusių su reikalavimais, keliamais bylos iškėlimo dokumentui, santykis. Apžvelgiami prašymo išduoti Europos mokėjimo įsakymą teisingumo Lietuvos teismams klausimai. Pateikiami teisės aktų tobulinimo pasiūlymai.

In this article the author analysis certain issues of application of the European payment order procedure. Relationship between the rules established in the European Union legal instrument – the regulation – and national civil procedure norms is discussed as far as they concern procedural requirements for document instituting the proceedings. Amenability of applications for issuing the European payment order is surveyed. The author proposes certain changes in legal regulation.

Įvadas

Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1896/2006, nustatantis Europos mokėjimo įsakymo procedūrą (toliau – ir Reglamentas, Reglamentas 1896/2006) [4], buvo priimtas 2006 m. gruodžio 12 d. ir visa apimtimi Europos Sąjungoje, išskyrus Daniją, yra taikomas nuo 2008 m. gruodžio 12 d. Reglamentas 1 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šio reglamento tikslai yra a) supaprastinti, pagreitinti tarptautinio pobūdžio bylų dėl neginčytinų piniginių reikalavimų procesą bei sumažinti jo išlaidas nustatant Europos mokėjimo įsakymo procedūrą; ir b) sudaryti sąlygas Europos mokėjimo įsakymų (toliau – ir

EMĮ) laisvam judėjimui valstybėse narėse nustatant minimalius reikalavimus, kurių laikantis nebėra būtina vykdančioje valstybėje narėje iki pripažinimo ir vykdymo imtis tarpinių procesinių veiksmų. Šiuo reglamentu pirmą kartą buvo sukurta bendra Europos Sąjungos procedūra, kurioje priimamas teismo sprendimas gali būti vykdomas be egzekvatūros procedūros kitose valstybėse narėse. Reglamentu siekta reikšmingai palengvinti neginčytinų pinigų sumų išieškojimą tarptautinio pobūdžio bylose.

Europos mokėjimo įsakymo procedūra prasideda pateikiant bylos iškėlimo dokumentą – prašymą išduoti EMĮ. Šis prašymas turi būti pateiktas kompetentingam nacio-

naliniam teismui. Vadinas, vieni iš pirmųjų procesinių klausimų, kurie turi būti išspręsti siekiant tinkamai pradėti EMĮ procedūrą, yra tai, ar prašymui išduoti EMĮ gali būti taikomi nacionalinėje teisėje įtvirtinti procesiniai reikalavimai (formalumi), taip pat kuriam valstybės narės teismui turi būti pateiktas prašymas. Atsižvelgiant į ribotą šio straipsnio apimtį, būtent minėti aspektai analizuojami šiame darbe.

Šio straipsnio objektas – Reglamento 1896/2006, Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo (toliau – ir Įgyvendinimo įstatymas) [7], Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) normos [8], nustatančios procesinius reikalavimus bylą inicijuojančiam dokumentui, taip pat EMĮ bylų teisingumą. Straipsnio tikslas – išanalizuoti, kokia apimtimi prašymui išduoti EMĮ gali būti taikomi Lietuvos teisėje įtvirtinti reikalavimai procesiniams dokumentams, taip pat kuriems Lietuvos teismams yra (turėtų būti) teisingi šie prašymai. Siekiant įgyvendinti paminėtą tikslą, buvo iškelti šie uždaviniai: a) atsižvelgiant į pagrindinius Europos Sąjungos teisės taikymo valstybėse narėse principus, Reglamento pobūdį, tikslą ir turinį, taip pat Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ir Teisingumo Teismas) praktiką, aptarti galimybę Reglamente nustatyta procedūrai taikyti nacionalinę civilinio proceso teisę; b) išanalizuoti Lietuvos CPK įtvirtintus konkrečius reikalavimus procesiniams dokumentams ir nustatyti, ar jie gali būti taikomi prašymui išduoti EMĮ; c) ištirti, kuriems Lietuvos teismams yra teisingos bylos dėl EMĮ; d) įvertinti, ar Lietuvos įstatymų leidėjo pasirinkta teisingumo taisyklė yra tinka-

ma, siekiant užtikrinti veiksmingą ir efektyvią EMĮ procedūrą.

Pirmiau paminėtais aspektais nagrinėjamo tyrimo objektas Lietuvos civilinio proceso teisės moksle yra beveik neanalizuotas. Tačiau galima pastebėti, kad šio straipsnio autorius, kartu su prof. V. Mizaru, taip pat kolegomis iš Latvijos ir Estijos atliko tyrimą dėl Europos Sąjungos civilinį procesą nustatančių reglamentų, taip pat Reglamento 1896/2006 taikymo Baltijos šalyse¹. EMĮ procedūrą, tam tikrus jos aspektus Lietuvos moksle tyrė ir teisės literatūroje glaustai aptarė V. Vėbraitė, L. Gumuliauskienė, R. Norkus. Reglamentas gana plačiai ir giliai analizuotas Vokietijos teisės moksle (pvz., U. P. Gruber, F. Netzer, B. Ulrici ir kt.). Kita vertus, Vokietijos ar kitų valstybių mokslininkai neanalizuoja Lietuvos CPK reikalavimų procesiniams dokumentams ar EMĮ bylų teisingumo konkrečioms Lietuvos teismams, todėl užsienio teisės mokslo doktrina autorius gali remtis ribota apimtimi, kiek tai tinka siekiant įgyvendinti šio darbo tikslus ir uždavinius. Dėl šių priežasčių rengiant šį straipsnį daugiausia dėmesio skirta individualiam Reglamento, Įgyvendinimo įstatymo, CPK, Teisingumo Teismo praktikos tyrimui.

Šio darbo tikslams pasiekti, tyrimo šaltiniams analizuoti buvo kompleksiskai naudojami analitinis, sisteminis, lingvistinis, teleologinis, loginis, apibendrinimo ir kiti mokslinio tyrimo metodai. Lyginamuoju metodu buvo pažvelgta į Vokietijos teisinį

¹ BRAZDEIKIS, A.; et al. *Practical Application of European Union Regulations Relating to European Union Level Procedure in Civil Cases: the Experience in Baltic States* [interaktyvus. Žiūrėta 2013-11-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.tm.gov.lv/lv/arvals-tu-finansu-instrumenti/eiropas-komisijas-programmas/eiropas-komisijas-ipasa-programma-civiltiesibas>>.

reguliuojamą ir mokslo pasiekimus, iširta, ar šioje valstybėje yra geros praktikos pavyzdžių, naudingų Lietuvos teisei sistemai. Lingvistiniu, sisteminiu, analitiniu, loginiu metodu buvo analizuojamas Reglamentas ir nacionalinis teisinis reguliavimas, teismų praktika ir atskleisti, iširti probleminiai jų aspektai, pateikti pasiūlymai.

1. Nacionalinės teisės normų taikymas EMĮ procedūroje

Europos mokėjimo įsakymo procedūros teisinis reguliavimas yra įtvirtintas reglamento formos teisės akte. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo [1] (toliau – ir Sutartis) 288 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad reglamentas yra taikomas visuotinai; jis privalomas visas ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse. Vadinasi, įsigaliojęs reglamentas iš karto tampa valstybių narių vidaus teisės dalimi, jo nebūtina specialia tvarka perkelti į šių valstybių teisinę sistemą. Todėl, kai reglamento nuostata yra pakankamai aiški, tiksli ir tinkama konkrečiai individualaus asmens situacijai, teisės subjektai gali ja remtis ir reikalauti vykdyti valstybių narių teismuose. Visi nacionaliniai reglamento įgyvendinimo metodai, kurie sukuria kliūtis tiesioginiam Europos Sąjungos reglamento veikimui arba trukdo tuo pat metu ir vieningai taikyti reglamentą Europos Sąjungoje, yra nesuderinami su Sutartimi. Taigi tokios nacionalinės reglamentų įgyvendinimo priemonės, kurios pakeičia, kliūdo ar padaro sunkiau įgyvendinamą reglamento esmę ar tiesioginį jo veikimą, yra nesuderinamos su Europos Sąjungos teise. Tačiau tai nereiškia, kad valstybės narės apskritai negali reguliuoti tam tikrų su reglamentu susijusių klausimų, kurių jis neapima. Tam tikrais atvejais reglamentas net gali pozityviai reikalau-

ti, kad būtų priimtos jį įgyvendinančios nacionalinės priemonės [9, p. 278]. Taigi siekiant užtikrinti reglamento, kaip Europos Sąjungos teisės akto, taikymo veiksmingumą, nacionalinėje teisėje gali būti būtina priimti sklandžiam reglamento tiesioginiam veikimui reikalingas normas.

Mūsų nagrinėjamu Reglamentu 1896/2006 Europos Sąjungos teisės aktų leidėjas žengė svarbų ir reikšmingą žingsnį, užtikrinantį valstybių narių teismų sprendimų laisvą judėjimą vykdymo tikslu bet kurioje valstybėje narėje, atsisakant egzekvatūros procedūros. Skirtinai nei 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 805/2004, sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą, kuris tik suteikia pagal nacionalinio proceso reikalavimus ir ypatumus priimtam teismo sprendimui specifinį statusą, leidžiantį jį laisvai (be egzekvatūros) vykdyti kitoje valstybėje narėje, Reglamentu 1896/2006 sukurama savita, Europos Sąjungos teisės reguliuojama procedūra, kuria kreditorius gali pasinaudoti greta nacionalinėje teisėje egzistuojančių teisinės gynybos mechanizmų. Pasinaudojimas šia procedūra leidžia kreditoriui gauti EMĮ, kuris, kai tampa vykdytinu kilmės valstybėje narėje, kitose valstybėse narėse pripažįstamas ir vykdomas nereikalaujant vykdytinumo patvirtinimo ir nesuteikiant jokios galimybės prieštarauti jo pripažinimui (Reglamento 19 str.). Pabrėžtina, kad Reglamento, kaip Europos Sąjungos teisės akto, aiškinimas turi būti autonominis, pagrįstas ES teisės principais ir tikslais, nepriklausomas nuo Lietuvos civilinio proceso sąvokų ir tradicijų². Reglamentu 1896/2006 siekiama

² Plačiau apie autonominį aiškinimą žr.: NEKROŠIUS, V. *Europos Sąjungos civilinio proceso teisė*. Pirma dalis. Vilnius: Justitia, 2009, p. 19–20.

sukurti vienodas Europos mokėjimo įsakymo išdavimo ir vykdymo sąlygas, tokiu būdu plėtojant vieningą Europos teisminę erdvę. Vis dėlto reglamentas nereguliuoja visų klausimų, kurių gali kilti EMĮ procedūroje. Dėl šios priežasties kyla poreikis atitinkamais atvejais taikyti ir valstybės narės, kurioje prašoma išduoti Europos mokėjimo įsakymą, proceso teisės normas. Kaip pažymi B. Ulrici, tokia praktika neigiamai veikia EMĮ taikymo vieningumą Europos teisminėje erdvėje, tačiau turint omenyje, kad išsamaus ir visapusiško EMĮ proceso reguliavimo kol kas nėra, tai yra neišvengiama būtinybė [22, Art. 26, par. 1].

Nacionalinės teisės taikymo, nagrinėjant prašymą išduoti EMĮ, ribos apibrėžiamos Reglamento 26 straipsnyje, jame nustatyta, kad visus procesinius klausimus, kurie šiame reglamente *konkrečiai* [išskirta – aut.] neaptariami, reglamentuoja nacionalinės teisės aktai. Pažodžiui aiškinant minėtą teisės normą, darytina išvada, kad nacionalinę teisę su EMĮ procedūra susijusiems klausimams spręsti galima taikyti ne tik tuo atveju, kai Reglamentas pats tiesiogiai nukreipia į vidaus teisę (pvz., Reglamento 12 str. 5 d. (dėl įteikimo būdų), 21 str. 1 d. (dėl vykdymo teisės) ir kt.). Dažniau poreikis ir galimybė taikyti nacionalinę teisę gali kilti tada, kai Reglamente tam tikras nagrinėjamos procedūros aspektas nėra konkrečiai aptartas [22, Art. 26, par. 1]. Vadinasi, jei Reglamentas pakankamai aiškiai ir tiksliai (arba, kitaip tariant, konkrečiai) nenustato atitinkamos taisyklės ir ja nesureguliuoja tam tikro su Europos mokėjimo įsakymo procedūra susijusio klausimo, valstybės narės, į kurį kreiptasi su prašymu dėl EMĮ išdavimo, teismas šiam klausimui spręsti paprastai gali taikyti nacionalinio civilinio proceso

normas. Pabrėžtina, kad kitame Europos Sąjungos supaprastintą civilinių ginčų nagrinėjimo procedūrą įtvirtinančiame teisės akte – 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 861/2007, nustatančiame Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą (toliau – ir Reglamentas 861/2007), – nustatytos šiek tiek kitokios nacionalinės teisės taikymo ribos nei mūsų nagrinėjamame Reglamente 1896/2006. Reglamento 861/2007 19 straipsnyje nustatyta, kad atsižvelgiant į šio reglamento nuostatas, Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrai taikoma valstybės narės, kurioje vykdoma procedūra, proceso teisė.

Teisės doktrinoje teigiama, jog pirmiau minėta Reglamento 861/2007 19 straipsnio nuostata reiškia, kad nacionalinė teisė Europos ieškinių dėl nedidelių sumų procedūrai negali būti taikoma net tik kai Reglamentas 861/2007 konkrečiai išsprendžia tam tikrą klausimą, bet ir tais atvejais, kai Reglamentas 861/2007, kaip savarakiškas teisės šaltinis, suponuoja (iš šio teisės akto kylančias) autonomiškas analogijas arba autonomišką teisės aiškinimą (išplėtojimą) (vok. *Rechtsfortbildung*). Savo ruožtu griežtesnė Reglamento 1896/2006 26 straipsnio formuluotė reiškia, kad autonomiškos analogijos ir autonomiškas teisės aiškinimas (plėtojimas) yra subordinuotas nacionalinės teisės nuostatomis. B. Ulrici, remdamasis tuo, kas pirmiau paminėta, tvirtina, kad autonomiškas Reglamento aiškinimas (plėtojimas) ir iš jo kylančių analogijų taikymas tampa aktualus, kai nacionalinės teisės nuostatų taikymas ne tik apsunkina Reglamento 1896/2006 1 straipsnyje nustatytų tikslų įgyvendinimą, bet ir padaro jį (tikslų pasieki-

mą) iš principo neįmanomą [22, Art. 26, par. 2, 3]. Tačiau šiuo aspektu šio straipsnio autorius labiau sutiktų su F. Netzer, o ne B. Ulrici. F. Netzer teigia, kad nacionalinės teisės taikymas visais atvejais neturi prieštarauti Reglamento 1896/2006 tikslams ir kliudyti jo nuostatų taikymui [20, Art. 26, par. 2]. Šią poziciją, mūsų nuomone, pagrindžia ir naujausia Teisingumo Teismo praktika.

Aptariamu aspektu reikšmingas Teisingumo Teismo sprendimas buvo priimtas pagal Lenkijos teismo, kuris, nagrinėdamas prašymą išduoti EMĮ, nustatė, kad jis neatitinka nacionalinio civilinio proceso nuostatų, prašymą. Taigi vienas iš esminių šioje byloje buvo klausimas, ar Reglamentas suteikia teisę valstybėms narėms savo nacionalinės teisės normomis labiau konkretinti Europos mokėjimo įsakymo procedūrą. Kitaip tariant, ar vertinimas, kuris atliekamas prieš išduodant mokėjimo įsakymą pagal Reglamento 8 straipsnį, taip pat apima patikrinimą, ar tenkinami valstybės, kurioje pateiktas prašymas, vidaus teisės aktuose numatyti formalūs reikalavimai, ar tik tie, kurie išvardyti atitinkamame reglamente [14]. B. Sujecki teigimu, Teisingumo Teismo sprendimas šioje byloje atskleidžia, su kokiomis problemomis susiduria Europos Sąjungoje harmonizuotos civilinės procedūros. Viena, Europos mokėjimo įsakymas arba Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra yra įtvirtinta Europos Sąjungos lygmens teisės akte – Reglamente. Kita vertus, šios procedūros yra integruotos į skirtingas valstybių narių teisinės sistemas. Ši integracija suponuoja, kad atitinkama Europos Sąjungos procedūra turėtų būti laikoma savarakiška, nereikalaujančia jokio konkretinimo nacionalinėje teisėje. Tačiau Reglamente

daugelis klausimų nereguliuojama [17], todėl spręsti tam tikrus klausimus vis dėlto paliekama valstybių narių teisei.

Dėl pirmiau minėto nacionalinio teismo klausimo Teisingumo Teismas visų pirma pažymėjo, kad Reglamento 7 straipsnio formuluočiame nėra jokios nuorodos, leidžiančios daryti išvadą, kad valstybės narės turi laisvę taikyti papildomus reikalavimus, esamus nacionalinėje teisėje, prašymui išduoti Europos mokėjimo įsakymą. Iš tiesų, kaip aiškiai matyti iš Reglamento 7 straipsnio 2 dalies c punkto ir 3, 5 bei 6 dalių, kai ši nuostata leidžia valstybėms narėms tam tikriems prašymo išduoti Europos mokėjimo įsakymą aspektams taikyti nacionalinės teisės aktuose nustatytus kai kuriuos specifinius reikalavimus, joje tai aiškiai numatyta. Tačiau šiame straipsnyje nėra jokios kitos aiškios ar numanomos nuorodos, bendrai leidžiančios valstybių narių nacionalinėje teisėje nustatyti papildomas sąlygas. Teisingumo Teismas, be kita ko, pabrėžė, kad pagal Reglamento 11 straipsnio 1 dalies a punktą prašymas išduoti Europos mokėjimo įsakymą atmetamas tik dėl jo 2–4, 6 ir 7 straipsniuose numatytų reikalavimų nesilaikymo. Teisingumo Teismas nurodė, kad, kaip matyti iš Reglamento 1 straipsnio 1 dalies a punkto, jo tikslas – supaprastinti, pagreikinti tarptautinio pobūdžio bylų dėl neginčytinų piniginių reikalavimų procesą ir sumažinti jo išlaidas. Kaip nurodyta minėto reglamento 8, 10 ir 29 konstatuojamosiose dalyse, nors nacionalinėje teisėje numatyti neginčytinų reikalavimų išieškojimo mechanizmai juo nei keičiami, nei derinami, siekiant šio tikslo jame nustatytas vienas tokių piniginių reikalavimų išieškojimo mechanizmas, užtikrinantis vienodas sąlygas kreditoriams ir skolininkams viso-

je Europos Sąjungoje. Minėtas tikslas nebūtų įgyvendintas, jei valstybės narės savo nacionalinės teisės aktuose galėtų bendrai nustatyti papildomus reikalavimus, kuriuos turi atitikti prašymas išduoti Europos mokėjimo įsakymą. Iš tiesų dėl tokių reikalavimų būtų ne tik nustatyti skirtingose valstybėse narėse skirtingi tokiam prašymui taikomi reikalavimai, bet ir Europos mokėjimo įsakymo išdavimo procedūra taptų sudėtingesnė, ilgesnė ir brangesnė. Todėl tik toks aiškinimas, pagal kurį Reglamento 7 straipsniu išsamiai reglamentuojami reikalavimai, kuriuos turi atitikti prašymas išduoti Europos mokėjimo įsakymą, užtikrina minėto reglamento tikslo laikymąsi. Taigi Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad Reglamento, nustatančio Europos mokėjimo įsakymo procedūrą, 7 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad juo išsamiai reglamentuojami reikalavimai, kuriuos turi atitikti prašymas išduoti Europos mokėjimo įsakymą [26].

Teisės mokslo atstovai minėta Teisingumo Teismo sprendimą aiškina tuo, kad EMĮ procedūra iš esmės konkuruoja su nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtintais ekvivalentiniais supaprastintais teisių gynbos mechanizmais. Todėl papildomų reikalavimų, nustatytų nacionalinėje teisėje, taikymas Europos mokėjimo įsakymui, tikėtina, galėtų sumažinti šio teisinio instrumento efektyvumą ir padarytų jį mažiau patrauklų, palyginti su analogiškais nacionalinėmis procedūromis. Toks Teisingumo Teismo sprendimas nėra siurprizas, tačiau kartu atskleidžia Europos mokėjimo įsakymo problemas. Dėl daugelio Reglamente esamų teisinio reguliavimo spragų ir poreikio Europos mokėjimo įsakymo procesą integruoti į nacionalinę teisinę sistemą neabejotinai kils daugybė prakti-

nių klausimų, susijusių su galimybe taikyti nacionalinio teisinio reguliavimo normas Europos mokėjimo įsakymo procedūroje [17]. Dalis šių aspektų būtent ir aptariama kitoje šio straipsnio dalyje.

Europos mokėjimo įsakymo procedūra yra pradedama prašymo išduoti įsakymą pateikimu, todėl labai svarbu įvertinti, kokie Lietuvos civilinio proceso teisėje įtvirtinti procesiniai reikalavimai gali (negali) būti taikomi minėtam prašymui. Jei Lietuvos teismai nepagrįstai taikys Lietuvos CPK įtvirtintus reikalavimus prašymui išduoti EMĮ, asmenų teisė į teisminę gynybą bus nepagrįstai suvaržyta, be kita ko, pažeidžiant Europos Sąjungos teisę.

2. Nacionaliniai reikalavimai prašymui išduoti Europos mokėjimo įsakymą

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad įstatymų leidėjas procesiniuose įstatymuose gali nustatyti kreipimosi į teismą tvarką ir tam tikrus formalius reikalavimus, kuriuos turi atitikti teismui pateikiamas kreipimasis, o tokių formalijų reikalavimų nustatymas pats savaime dar nereiškia, kad yra dirbtinai suvaržoma asmens konstitucinė teisė kreiptis į teismą ar nepagrįstai pasunkinamas šios teisės įgyvendinimas [30]. Europos Žmogaus Teisių Teismas nedviprasmiškai nurodo, kad teisė į teisminę gynybą nėra absoliuti, nes pati jos prigimtis reikalauja teisinio reguliavimo, kuriame valstybė turi tam tikrą pasirinkimo laisvę [29]. Civilinio proceso teisės doktrinoje taip pat pabrėžiama, kad asmens teisė į teisminę gynybą privalo būti įgyvendinama laikantis įstatymų reikalavimų – teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo sąlygų [10, p. 457–458].

Atitinkamus formalumus įtvirtinančios civilinio proceso taisyklės negali būti traktuojamos tik kaip papildoma našta proceso dalyviams, kaip gali atrodyti iš pirmo žvilgsnio ir kaip mėgsta teigti nerūpestingi advokatai ar kiti proceso dalyviai, neatidžiai besielgiantys byloje. Paprastai jos skirtos garantuoti pageidaujamą proceso kokybės lygį ir palaikyti tokias vertybes kaip *lites finiri oportet* (iš lot. – bylinėjimasis kažkada turi baigtis), teisinis saugumas, lygybė prieš įstatymą, bylos išnagrinėjimas per protingą laiką ir pan. Taikyti šias taisykles yra prasminga. Civilinis procesas negalėtų egzistuoti be normų, nurodančių, kokiomis sąlygomis byla gali būti iškelta teisme ir kokių nurodymų turi būti laikomasi atliekant tam tikrą veiksmą [10, p. 207–208]. Vadinasi, proceso formalizmas – tai poreikio griežtai ir tvarkingai reglamentuoti procesinę elgseną nulemta objektyvi procesinių teisės normų ypatybė [25, p. 60]. Šis civilinio proceso bruožas gali būti traktuojamas kaip viena iš civilinio proceso vertybių, nes leidžia užtikrinti, kad teisingumas bus vykdomas laikantis teisinio aiškumo, o tai neabejotinai prisideda prie tinkamos pažeistų teisių teisminės gynybos. Procesinės formos laikymasis yra svarbi teisingo ginčo išnagrinėjimo laiku garantija. Procesiniai formalumai, be kita ko, gali būti ir barjeras, saugantis bylos nagrinėjimo eigą nuo procesinių piktnaudžiavimų [25, p. 60]. Europos Žmogaus Teisių Teismas taip pat yra nurodęs, kad taisyklės, reguliuojančios procesą, skirtos užtikrinti tinkamą teisingumo administravimą ir teisinio tikrumo principo laikymąsi [28].

Kalbant apie procesiniams dokumentams keliamus reikalavimus galima pažymėti, kad jais visų pirma yra siekiama

užtikrinti sklandžią ir koncentruotą teismo procesą eigą. Įstatymų reikalavimus atitinkančio bylos iškėlimo dokumento pateikimas leidžia identifikuoti proceso dalyvius, nustatyti ginčo pagrindą, dalyką, įrodymus, kuriais grindžiamas reikalavimas, sudaro prielaidas tinkamai informuoti suinteresuotus asmenis apie prasidėjusį procesą, leidžia teismui išvengti papildomos bylos rengimo, tvarkymo ir finansinės naštos, susijusios su procesinių dokumentų įteikimu (pvz., reikalaujant, kad teismui būtų iš anksto pateiktas toks dokumentų kopijų (egzempliorių) skaičius, kiek yra byloje dalyvaujančių asmenų, taip pat reikalaujant procesinių dokumentų vertimo į asmeniui priimtina kalbą), tokiu būdu sudarant prielaidas sparčiam teismo procesui. Vadinasi, aptariamų procesinių reikalavimų taikymas bylos iškėlimo dokumentui iš principo yra prasmingas, tikslingas ir pateisinamas.

Bendruosius reikalavimus, kuriuos turi atitikti šalių procesiniai dokumentai, nustato CPK 111–114 straipsniai. Specialūs reikalavimai prašymui išduoti teismo įsakymą taip pat nustatyti Civilinio proceso kodekso 431 straipsnyje. Šie nustatyti reikalavimai gali būti sugrupuoti į šias kategorijas:

- 1) procesinio dokumento formai ir turiniui keliami reikalavimai (CPK 111–112, 431 str.);
- 2) procesinio dokumento kalbai ir skaičiui keliami reikalavimai (CPK 113 str.);
- 3) procesinių dokumentų priedams keliami reikalavimai (CPK 114 str.).

Išanalizavus procesinio dokumento turinio ir formos reikalavimus (CPK 111–112, 431 str.), galima daryti išvadą, kad jie negali būti taikomi prašymui išduoti Europos mokėjimo įsakymą. Šie nagrinėjamos

procedūros aspektai išsamiai sureguliuoti Reglamento 7 straipsnyje, todėl nebelieka poreikio ir galimybės taikyti minėtą nacionalinį teisinį reguliavimą. Prašymas išduoti EMĮ turi būti pateikiamas privalomai naudojant Reglamento I priede pateikiamą formą A, ją tinkamai užpildžius garantuojamas greitas ir nesudėtingas Reglamento 7 straipsnio reikalavimų įvykdymas. Jei asmuo pateikia prašymą išduoti EMĮ nenaudodamas formos A ar netinkamai ją užpildo, vadovaujantis Reglamento 9 straipsniu, naudojant Reglamento II priede pateikiamą formą B, pareiškėjui turėtų būti sudaryta galimybė pašalinti trūkumus [20, Art. 7, par. 3–4]. Atskirai priimti nutartį, vadovaujantis CPK 115 straipsniu, tokiu atveju nėra būtina.

Civilinio proceso kodekso 113 straipsnio 1 ir 2 dalyje įtvirtinta, kad, išskyrus tam tikras išimtis, teismui turi būti pateikiama tiek procesinių dokumentų ir jų priedų kopijų (egzempliorių), kad po viena tekstų priešingai šaliai ir tretiesiems asmenims. Tačiau nei Reglamento 7 straipsnyje, reguliuojančiame prašymą išduoti Europos mokėjimo įsakymą, nei jokia kitame Reglamento straipsnyje tokio reikalavimo nenustatyta. Atsižvelgiant į pirmiau aptartą Reglamento 26 straipsnį, Teisingumo Teismo sprendimą byloje *Szyrocka*, tai, mūsų manymu, lemia, kad pareiškėjas neprivalo pateikti teismui prašymo išduoti EMĮ ir prie jo pridėtų dokumentų kopijas. Šiuo aspektu, be kita ko, pažymėtina, kad minėtoje byloje Lenkijos teismui kreipiantis į Teisingumo Teismą, viename iš nacionalinio teismo klausimų buvo užsiminta apie nacionalinės teisės reikalavimą pateikti kopiją, tačiau Teisingumo Teismas dėl šio klausimo atskirai nepasisakė, tiesiog bendrai konstatuoda-

mas, kad prašymui išduoti EMĮ taikomus reikalavimus išimtinai nustato Reglamento 7 straipsnis. Tai sudaro prielaidas manyti, kad Teisingumo Teismas nemato pagrindo, pagal kurį iš pareiškėjo būtų galima reikalauti pateikti prašymo išduoti EMĮ ar prie jo pridėtų dokumentų kopiją (-as). Be to, pareigos pateikti kopiją taikymas iš esmės sudarytų prielaidas, kad tiesiogiai taikomu Europos Sąjungos reglamentu nustatyta savarankiška procedūra taptų priklausoma nuo nacionalinės teisės ypatumų ir jos veikimas Europos teisminėje erdvėje taptų fragmentinis, nevienodas. Teisingumo Teismo sprendimas *Szyrocka* byloje, autoriaus nuomone, aiškiai rodo, kad Teisingumo Teismas pasirinko kryptį, kuri neleistų atsirasti Europos mokėjimo įsakymo procedūros skirtumų dėl atskirų valstybių nacionalinio civilinio proceso specifinių formalumų. Vokietijos teisės doktrinoje taip pat nurodoma, kad, atsižvelgiant į tai, jog Reglamento 7 straipsnis išsamiai aprašo (baigtinis sąrašas) prašymo išduoti EMĮ reikalavimus, valstybės narės negali padaryti šio prašymo tinkamo įgyvendinimo priklausomo nuo kokių nors papildomų formalumų, pvz., kopijų pateikimo [22, Art. 7, par. 23]. Kitaip tariant, kadangi Reglamento 7 straipsnyje įtvirtinti konkretūs prašymo išduoti EMĮ reikalavimai, remiantis Reglamento 26 straipsniu tokiu atveju neleidžiama papildomai taikyti nacionalinio civilinio proceso normų.

Atsižvelgiant į tai, kas pirmiau paminėta, jei Lietuvos teismui pateikiamas nepakankamas prašymo išduoti mokėjimo įsakymą kopijų ar jo priedų skaičius, teismas turėtų savo iniciatyva padaryti jas. Vėliau šios (kopijavimo) išlaidos galėtų būti priteistos ir išieškotos iš bylą pralaimėjusios šalies (CPK 88 str. 1 d. 9 p., 96 str.).

Kitas nacionalinio pobūdžio procesinis reikalavimas, kuris gali būti aktualus pateikiant prašymą išduoti EMĮ, nustatytas Civilinio proceso kodekso 113 straipsnio 3 dalyje³: pateikti procesinio dokumento vertimą į byloje dalyvaujančiam asmeniui, kuriam dokumentas bus įteikiamas, suprantamą kalbą. Reglamentas taikomas tarptautinio pobūdžio byloms, todėl bent vienos šalies nuolatinė ar įprastinė gyvenamoji vieta turi būti kitoje valstybėje narėje nei teismas, kuriam pateiktas prašymas (Reglamento 3 str. 1 d.). Vadinasi, visose Europos mokėjimo įsakymo procedūros bylose gali dalyvauti asmuo, nesuprantantis kalbos, kuria (-iomis) pateikiamas prašymas išduoti EMĮ, ir dėl šios priežasties gali kilti klausimas, ar Lietuvos teismas, vadovaudamasis CPK 113 straipsnio 3 dalimi, gali reikalauti prašymo išduoti EMĮ vertimo į atsakovo suprantamą kalbą.

Minėtu aspektu pažymėtina, kad Reglamente nėra reikalavimo versti prašymą išduoti EMĮ į asmeniui, kuriam jis bus įteikiamas, priimtina⁴ kalbą. Todėl dėl jau pirmiau aptartų priežasčių yra pagrindas manyti, kad nacionalinis teismas negali reikalauti pateikti minėtą vertimą, nes

³ „<...> Kai dalyvaujantys byloje asmenys, kuriems turi būti įteikti procesiniai dokumentai, nemoka valstybinės kalbos, teismui turi būti pateikti šių dokumentų vertimai į jiems suprantamą kalbą. Jeigu pateikiami dokumentai šio kodekso numatytais atvejais turi būti išversti į užsienio kalbą, dalyvaujantys byloje asmenys turi pateikti teismui įstatymų nustatyta tvarka patvirtintus jų vertimus“.

⁴ Pagal Reglamento 1393/2007 8 straipsnio 1 dalį adresatas gali atsiskaityti priimti įteikiamą dokumentą, jei jis nėra surašytas viena (išverstas į vieną) iš šių kalbų: kalba, kurią supranta adresatas; arba valstybės narės, į kurią kreipiamasi, oficialia kalba arba jei yra keletas oficialių kalbų toje valstybėje narėje – oficialia kalba ar viena iš oficialių įteikimo vietos kalbų. Todėl sąvoka „atsakovui priimtina kalba“ toliau šiame straipsnyje reiškia vieną iš pirmiau paminėtų, Reglamento 1393/2007 8 straipsnio 1 dalyje numatytą kalbą.

tai iš esmės būtų papildomų, Reglamento 7 straipsnyje nenumatytų reikalavimų prašymui išduoti EMĮ taikymas, pažeidžiant Reglamento 26 straipsnyje nustatytas nacionalinės teisės taikymo ribas. Šiuo aspektu taip pat galima pažymėti, kad Vokietijos teisės doktrinoje nurodoma, jog *de lege lata* požiūriu Reglamentas apskritai nenustatė reikalavimo į atsakovui priimtina kalbą išversti Europos mokėjimo įsakymą [15, p. 336], kuris, beje, turi būti įteikiamas atsakovui kartu su prašymo išduoti EMĮ kopija (Reglamento 12 str. 2 d.). Vadinasi, mūsų manymu, galima teigti, kad Lietuvos teismai negali reikalauti, kad prašymas išduoti EMĮ būtų išverstas į atsakovui priimtina kalbą. Lietuvos teismai gali reikalauti tik to, kad jei prašymas išduoti EMĮ pateikiamas ne lietuvių kalba, prie jo būtų pridėtas vertimas į lietuvių kalbą, nes Reglamento I priede esančioje A formoje („Prašymas išduoti Europos mokėjimo įsakymą“) yra nuoroda, kad ši forma turi būti užpildoma viena iš teismo, į kurį bus kreipiamasi, darbo kalbų.

Dėl pirmiau minėtų priežasčių, jei Lietuvos teismas gauna atsakovui nepriimtina kalba surašytą prašymą išduoti EMĮ, jis gali pasirinkti vieną iš kelių elgesio variantų. Pirma, teismas gali savo iniciatyva dokumentą išversti į reikiamą kalbą ir išsiųsti jį. Vėliau šios (vertimo) išlaidos galėtų būti priteistos ir išieškotos iš bylą pralaimėjusios šalies (CPK 88 str. 1 d. 9 p., 96 str.). Antra, teismas gali pasiūlyti pareiškėjui išversti visus ar dalį pateiktų dokumentų į atsakovui priimtina kalbą. Tačiau, kaip minėta, teismas negali įpareigoti asmens išversti dokumentus, todėl jei pastarasis, gavęs teismo siūlymą, neišverčia dokumento, pats teismas turi pasirūpinti tinkamu jo įteikimu ir, jei reikia,

vertimu. Trečia, teismas gali bandyti įteikti procesinį dokumentą atsakovui, gyvenančiam Europos Sąjungos valstybėje narėje, neatlikęs vertimo į priimtina kalbą. Kaip matyti iš Europos Parlamento ir Tarybos 2007 m. lapkričio 13 d. reglamento (EB) Nr. 1393/2007 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse (dokumentų įteikimas) ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1348/2000 panaikinimo (toliau – ir Reglamentas 1393/2007) [2] 8 straipsnio, šis teisės aktas nereikalauja, kad adresatui visais atvejais būtų teikiamas tik jam suprantama arba įteikimo valstybės narės valstybine kalba surašytas dokumentas. Reglamento 1393/2007 8 straipsnis tik garantuoja teisę atsisakyti priimti minėtame straipsnyje nenumatyta kalba surašytą dokumentą. Šia teise dokumento adresatas gali ir nepasinaudoti. Kitaip tariant, dokumento vertimas nėra abstrakti dokumento įteikimo pagal Reglamentą 1393/2007 sąlyga. Jei asmuo neatsisakys priimti jam nepriimtina kalba surašytą dokumentą, jo įteikimas bus laikomas tinkamai atliktas [21, Art. 8, par. 3].

Atkreiptinas dėmesys, kad Reglamento 1896/2006 7 straipsnyje, išsamiai nustatančiame prašymo išduoti EMĮ reikalavimus, nenumatyta, kad jei pareiškėjas nusprendžia prie prašymo išduoti Europos mokėjimą įsakymą pridėti jį pagrindžiančius įrodymus, jis turi pateikti jų vertimus į atsakovui priimtina kalbą. Taigi būtų ne nuoseklu teigti, kad pareiškėjas neprivalo versti į atsakovui priimtina kalbą prašymą išduoti EMĮ, tačiau turi versti jo priedus – jei Europos Sąjungos teisės aktų leidėjas būtų norėjęs atitinkamo vertimo, jis būtų įtvirtinęs konkretų reikalavimą Reglamentu 1896/2006 7 straipsnyje. Todėl galima

daryti išvadą, kad teismas negali reikalauti iš pareiškėjo pateikti ir minėtų vertimų. Šią išvadą, mūsų manymu, be kita ko, pagrindžia aplinkybė, kad prie prašymo išduoti EMĮ apskritai nėra privaloma pridėti įrodymų, kuriais grindžiamas reikalavimas, dėl kurio paduodamas prašymas [23, p. 55]. Tai matyti iš Reglamento 7 straipsnio 1 dalies, ypač e punkto, kuriame nustatyta pareiga pateikti ne pačius įrodymus, bet jų aprašymą. Be to, nusprendęs pridėti įrodymus prie prašymo dėl EMĮ, pareiškėjas nėra saistomas CPK 114 straipsnio nuostatų dėl procesinių dokumentų priedų formos. Šiuo aspektu, be pirmiau išdėstytų argumentų, galima paminėti, kad Reglamento 8 straipsnyje, nustatančiame, kokia apimtimi teismas nagrinėja prašymą išduoti EMĮ, nenumatyta, kad teismas gali tikrinti įrodymų, kuriuos nusprendė jam pateikti pareiškėjas, formą, dokumentų kopijų skaičių ar reikalauti pateikti jų vertimus. Įrodymų forma, kopijų skaičius ar vertimo trūkumas nėra įvardijami kaip pagrindas atmesti prašymą dėl EMĮ (Reglamento 11 str.).

Dėl įrodymų pateikimo prie prašymo išduoti EMĮ taip pat pažymėtina, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra išaiškinęs, jog 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1348/2000 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse 8 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad perduodamo bylos iškėlimo dokumento adresatas negali atsisakyti priimti šį dokumentą, jeigu jis suteikia adresatui galimybę pasinaudoti savo teisėmis perduodančios valstybės narės teismineje procedūroje, kai prie tokio dokumento pridėti įrodomieji dokumentai, kurie surašyti ne valstybės narės, į kurią

kreipiamasi, kalba arba adresatui suprantama perduodančios valstybės narės kalba, tačiau kurie atlieka vien patvirtinamąją funkciją ir nėra būtini reikalavimo dalykui ir pagrindui suprasti. Nacionalinis teismas turi patikrinti, ar bylos iškėlimo dokumento turinio pakanka leisti atsakovui pasinaudoti savo teisėmis, ar nesant būtino priedo vertimo siuntėjas turi ištaisyti šį trūkumą [27]. Minėtomis nuostatomis, *mutatis mutandis* galima remtis taikant ir Reglamento 1393/2007 normas. Tai lemia, kad Reglamentas 1393/2007 ne visada leidžia atsakovui atsisakyti priimti dokumentus dėl tos priežasties, jog prie bylos iškėlimo dokumento nėra pridėti jį patvirtinančių įrodymų vertimai. Savo ruožtu Reglamento 1896/2006 reikalavimais Europos mokėjimo įsakymo prašymo turiniui iš esmės yra užtikrinama, kad atsakovui (ir teismui) nėra būtina turėti pridėtų įrodymų vertimus reikalavimo dalykui ir pagrindui suprasti. Tinkamai užpildžius prašymą išduoti EMĮ, atsakovas (ir teismas) turėtų pakankamai aiškiai suprasti reiškiamo reikalavimo turinį ir dalyką bei galėtų priimti su tuo susijusius sprendimus. Vadinas, galima teigti, kad atsakovas net negali, vadovaujantis Reglamento 1393/2007 normomis, atsisakyti priimti Europos mokėjimo įsakymą ir prašymą jį išduoti, jei prie pastarojo nebūtų pridėti įrodymų vertimai į atsakovui priimtina kalbą. Taigi versti pridėtus įrodymus atsakovui apskritai nėra poreikio. Vadovaujantis pirmiau paminėtais argumentais, reikalauti prie prašymo išduoti EMĮ pridėtų įrodymų vertimo į teismo valstybės kalbą paprastai neturi ir teismas, į kurią kreipiamasi su atitinkamu prašymu. Žinoma, ši išvada nereiškia, kad teismas esant pagrindui negali prašyti pakeisti, papildyti ar ištaisyti prašymą išduo-

ti EMĮ, kaip tai numatyta Reglamento 9 ir 10 straipsniuose.

Reglamentas, be kita ko, nenustato, kad prie prašymo išduoti EMĮ pareiškėjas turi pridėti žyminio mokesčio kvitą, atstovavimą patvirtinančius dokumentus. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad Reglamento 25 straipsnio 2 dalyje nurodoma, jog teismo mokesčių suma nustatoma pagal nacionalinės teisės aktus, mūsų manymu, teismas gali reikalauti pateikti žyminio mokesčio sumokėjimą patvirtinančius dokumentus. Atstovavimo klausimai Reglamente taip pat konkrečiai neaptariami, todėl jie sprendžiami pagal valstybės narės, į kurią kreipiamasi su prašymu išduoti EMĮ, teisę [22, Art. 26, par. 3]. Vadinas, Lietuvos teismas, vadovaujantis CPK 111 straipsnio 2 dalimi, turi teisę reikalauti, kad atstovas, kuris teikia prašymą išduoti EMĮ, pateiktų dokumentą, įrodantį atstovo teises ir pareigas. Jei minėtų reikalavimų nesilaikoma, vadovaujantis Reglamento 9 straipsniu, naudojant Reglamento II priede pateikiamą formą B, pareiškėjui turėtų būti suteikta galimybė pašalinti nustatytus trūkumus⁵.

3. Prašymo išduoti EMĮ teisingumas

Taikant Reglamentą, jurisdikcija nustatoma pagal atitinkamas Bendrijos teisės normas, visų pirma pagal 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų ci-

⁵ Pavyzdžiui, Estijoje, Lenkijoje, Švedijoje forma B yra naudojama tais atvejais, kai nesumokėti teismo mokesčiai. Žr. European Judicial Network in Civil and Commercial Matters. Summary of Replies to the Questionnaire for Member States on the Application of the European Order for Payment, Regulation 1896/2006. Working Document n° 1/2010. P. 3.

vilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau ir – Reglamentas 44/2001) [6] (Reglamento 1896/2006 6 str. 1 d.). Vadinasi, bendroji taisyklė yra ta, kad Reglamentas 1896/2006 nenustato savarankiško bylų teisingumo atitinkamai valstybei narėi⁶. Be to, kiekviena valstybė narė yra laisva pasirinkti, koks konkretus teismas nagrinės prašymus išduoti EMĮ, nes Reglamento 6 straipsnyje nereglamentuojama nei funkcinio, nei rūšinio, nei teritorinio bylos teisingumo pačioje valstybėje narėje [24, par. 15]⁷. Informacija apie konkrečius valstybės narės teismus, kurie turi teisę išduoti EMĮ, pateikiama Europos teisminiame atlase civilinėse bylose⁸ (toliau – ir Atlasas).

Įgyvendinimo įstatymo 20 straipsnyje nustatyta, kad prašymai išduoti Europos mokėjimo įsakymą paduodami pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse nustatytas teisingumo taisykles. Taigi Įgyvendinimo įstatymo norma iš esmės nenurodo, kuriuose teismuose turėtų būti nagrinėjamos EMĮ išdavimo bylos. Šiuo aspektu būtina vadovautis CPK. Tačiau CPK yra nustatytos tiek bendros (CPK 25–36 str.), tiek specifinės (pvz., CPK 431 str. 6 d.) teisingumo taisyklės. Tam tikros teisingumo taisyklės išdėsty-

⁶ Tačiau jei reikalavimas susijęs su sutartimi, kurią asmuo, vartotojas, sudarė turėdamas tikslą, kuris gali būti laikomas nesusijusiu su jo verslu ar profesija, ir jei atsakovas yra vartotojas, jurisdikciją turi tik valstybės narės, kurioje atsakovas nuolat gyvena, kaip apibrėžta Reglamento (EB) Nr. 44/2001 59 straipsnyje, teismai (Reglamento 1896/2006 6 str. 2 d.).

⁷ Reglamento 1896/2006 12 konstatuojamojoje dalyje taip pat numatyta, kad valstybės narės, priimdamos sprendimą dėl to, kurie teismai turi jurisdikciją išduoti Europos mokėjimo įsakymą, turėtų deramai atsižvelgti į poreikį užtikrinti galimybę kreiptis į teismus.

⁸ <http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/epo_courtsjurisd_lt.jsp?countrySession=20&#statePage0>.

tos ir VII kodekso dalyje, skirtoje tarptautiniam civiliniam procesui.

Pagal Reglamento 29 straipsnio 1 dalies a punktą, valstybės narės privalo pranešti Europos Komisijai, kurių teismų jurisdikcijai priklauso išduoti Europos mokėjimo įsakymą. Lietuva yra pranešusi, kad bylose, kuriose reikalavimo suma yra ne didesnė kaip vienas šimtas tūkstančių litų, prašymas turi būti paduodamas apylinkės teismui, o bylose, kuriose reikalavimo suma yra didesnė kaip vienas šimtas tūkstančių litų, – apygardos teismui⁹. Tačiau tokių teisingumo taisyklių šiuo metu galiojančiame CPK apskritai nebėra. Minėtas pranešimas buvo aktualus ir teisingas iki 2011 m. birželio 21 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymą, kuriuo buvo pakeisti ar papildyti beveik pusė kodekso straipsnių (įsigaliojo 2011 m. spalio 1 d.). Atsižvelgiant į tai, kas paminėta pirmiau, tampa apskritai neaišku, kuriems teismams yra teisingi prašymai dėl EMĮ išdavimo.

CPK 431 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad bylas pagal pareiškimus dėl teismo įsakymo išdavimo nagrinėja apylinkės teismai. Prašymus išduoti EMĮ taip pat galėtų nagrinėti apylinkių teismai, toks sprendimas būtų logiškiausias ir tinkamiausias atsižvelgiant į tai, kad EMĮ procedūra turi daug panašumų į nacionalinę teismo įsakymo procedūrą, todėl būtent apylinkių teismai turi geriausias galimybes ir patirtį tinkamai spręsti EMĮ išdavimo klausimus. Be to, EMĮ procedūra pagal savo pobūdį dažniausiai turėtų būti gana paprasta procedūra, kurioje teismas atlieka labiau techninį, o ne tiriamąjį ar ginčų sprendimo iš

⁹ Ten pat.

esmės vaidmenį. Būtent apylinkės teismai, kaip pirmosios grandies teismai, yra tinkamiausi šiam darbui. Tai aiškiai parodo ir įstatymų leidėjo sprendimas nuo 2011 m. spalio 1 d. visas bylas dėl teismo įsakymo koncentruoti išimtinai apylinkių teismuose (CPK 431 str. 6 d.).

Tačiau esant dabartiniam teisiniam reguliavimui galima teigti, kad EMĮ išdavimo rūšinio teisingumo klausimas turėtų būti sprendžiamas pagal CPK 27 straipsnio 1 dalies 1 punkto taisyklę, t. y. apygardos teismai turėtų nagrinėti prašymus dėl EMĮ bylose, kuriose reikalavimo suma didesnė kaip vienas šimtas penkiasdešimt tūkstančių litų, išskyrus šeimos ir darbo teisinių santykių bylas ir bylas dėl neturtinės žalos atlyginimo. Tokia pozicija grindžiama tuo, kad CPK 431 straipsnio 6 dalis yra specialioji norma, kuri nustato bendrųjų teisingumo taisyklių išimtį. Savo ruožtu nei Reglamentas, nei Įgyvendinimo įstatymas tiesiogiai nereglamentuoja EMĮ teisingumo bylų. Įgyvendinimo įstatyme, pasisakant dėl teisingumo, nedaroma nuoroda į CPK 431 straipsnio 6 dalį, tiesiog pasakoma, kad teisingumas nustatomas pagal CPK taisykles. Vadinasi, reikia taikyti teisės normas pagal analogiją. Tačiau CPK 3 straipsnio 6 dalyje nurodoma, kad pagal analogiją negali būti taikomos specialiosios, t. y. numatančios bendrųjų taisyklių išimtis, teisės normos. Remiantis tuo, kas paminėta pirmiau, gali būti daroma išvada, kad, nustatant prašymų išduoti EMĮ teisingumą, negalima pagal analogiją remtis CPK 431 straipsnio 6 dalimi, nes ji yra specialioji norma, ir būtina taikyti bendrąsias teisingumo taisykles. Teismų praktikoje randame šią poziciją patvirtinančių pavyzdžių, kai apygardos teismas jau po 2011 m. spalio 1 d.

nagrinėja ir išduoda EMĮ dėl sumų, didesnių kaip 150 000 Lt [32]. Kita vertus, galime sutikti ir visiškai priešingos praktikos pavyzdžių, kai apygardos teismas atsisako priimti pareiškimą dėl EMĮ išdavimo, kai reikalavimo suma viršija 150 000 Lt, nurodydamas, kad toks prašymas yra teismingas apylinkės teismui vadovaujantis CPK 431 straipsnio 6 dalimi [30].

Apibendrinant tai, kas paminėta pirmiau, įstatymų leidėjas turėtų nedelsdamas imtis priemonių pašalinti abejones dėl prašymo išduoti EMĮ (rūšinio) teisingumo, Įgyvendinimo įstatyme arba CPK įtvirtindamas, kurie teismai turėtų spręsti EMĮ bylas. Savo ruožtu kompetentingos institucijos turėtų pateikti naują pranešimą Europos Komisijai dėl teismų, kurių jurisdikcijai priklauso išduoti Europos mokėjimo įsakymą, nes šiuo metu viešai visoje Europoje skelbiamas pranešimas yra aki-vaizdžiai klaidingas.

Teritorinis prašymo dėl EMĮ išdavimo teisingumas Lietuvos viduje nustatomas pagal CPK įtvirtintas teisingumo taisykles, išskyrus atvejus, kai Reglamentas 44/2001, pavyzdžiui, atitinkamos 5 straipsnio normos, nustato tam tikros vietos teismo jurisdikciją. Jei atsakovas negyvena valstybėje narėje, galimybė jį patraukti kaip atsakovą atitinkamos valstybės narės teismuose nustatoma pagal tos valstybės teisingumo taisykles. Tačiau reikia pažymėti, kad, pavyzdžiui, Vokietijoje dėl EMĮ išdavimo visi pareiškimai¹⁰ yra teisingi vienam Wedding apylinkės teismui (Berlyne), Austrijoje – Vienos komerciniam

¹⁰ Nors Europos teisiniame atlase nurodoma, kad visi pareiškimai teisingi vienam apylinkės teismui, tačiau iš tiesų yra nevisiškai taip, nes darbo ginčiuose pareiškimus dėl EMĮ nagrinėja ne bendrosios kompetencijos, o darbo teismai. Žr.: [13, Art. 6, par. 2].

teismui, Portugalijoje – Porto apylinkės teismui, Švedijoje – Švedijos vykdomajai institucijai, Suomijoje – Helsinkio apylinkės teismui, Nyderlanduose pareiškimai turi būti siunčiami Gravenhage teismui¹¹. Tokia nuostata gerokai palengvina kreipimąsi dėl EMĮ išdavimo, nes kreditorius aiškiai žino, į kurį teismą jam reikia kreiptis, ir nėra būtina išmanyti arba gauti informaciją apie konkrečias nacionalines teisingumo taisykles, pagal kurias bylos paskirstomos teismams valstybės viduje atitinkamoje valstybėje narėje. Dabar be tokios informacijos kreipimasis dėl EMĮ gali būti sudėtingas, nes, kaip matyti iš Atlaso, nemažai valstybių narių prašymus dėl EMĮ gali nagrinėti ne vienas teismas, o konkretaus teismo nustatymas reikalauja tinkamai išmanyti ir taikyti valstybės narės vidaus teisės normas ir teisingumo taisykles. Todėl, mūsų manymu, Vokietijos ir kitų valstybių, koncentruojančių pareiškimų dėl EMĮ išdavimą viename teisme, pavyzdys yra sektinas ir Įgyvendinimo įstatyme įtvirtinta teisingumo taisyklė koreguotina, nustatant išimtinį prašymų dėl EMĮ nagrinėjimo teisingumą. Toks sprendimas, be kita ko, leistų užtikrinti, kad Reglamento nuostatos būtų taikomos vienodai, o teisėjai, dirbantys teisme, paskirtame nagrinėti EMĮ išdavimo klausimus, galėtų specializuotis šioje srityje. Ši aplinkybė taip pat prisidėtų prie nagrinėjamo instrumento veiksmingumo užtikrinimo. Be to, siekiant darnaus Lietuvos regionų vystymosi, pavesti nagrinėti prašymus dėl EMĮ būtų galima ne Vilniaus, Kauno ar Klaipėdos miesto apylinkės teismui, bet kitame, mažesniame mieste ar miestelyje įsikūrusiam apylinkės teismui. Tai pagyvintų teisinį

gyvenimą jame, leistų pritraukti į teismą teisėjus, besidominčius Europos Sąjungos teise ir norinčius joje specializuotis. Lietuvos didmiesčių išsivystymo lygis ir taip stipriai lenkia regionų lygį, todėl būtų galima svarstyti galimybę paskirti šioms byloms nagrinėti ir kelis, pavyzdžiui, penkis apylinkių teismus, po vieną kiekvieno apygardos teismo teritorijoje. Tačiau įgyvendinant šį pasiūlymą negalima pamiršti, kad jei atsakovas pareikš prieštaravimus ir ginčas turės persikelti į bendrąją ginčo teiseną, bylą gali tekti perduoti teismui, kuriam ji yra teisinga pagal bendrąsias teisingumo taisykles, nes ne visada teismas, kuriam būtų nustatytas specialus prašymų dėl EMĮ nagrinėjimo teisingumas, būtų kompetentingas nagrinėti ginčą ir bendrąją ginčo teiseną.

Išvados

Teisingumo Teismo sprendimas *Szyrocka* byloje rodo, kad ši Europos Sąjungos teismo institucija pasirinko kryptį, kuri neleistų atsirasti Europos mokėjimo įsakymo procedūros skirtumų dėl atskirų valstybių nacionalinio civilinio proceso specifinių formalumų. Taigi dėl Lietuvos civilinio proceso kodekse nustatytų formalijų procesinių reikalavimų taikymo prašymui dėl Europos mokėjimo įsakymo visų pirma turėtų būti sprendžiama analizuojant Reglamento 1896/2006 nuostatas. Iš esmės tik tais atvejais, kai Reglamentas nustato analogišką nacionaliniam procesinį reikalavimą arba dėl galimybės taikyti nacionalinę teisę pakankamai aiškiai nukreipia į ją, yra leistina pagal Reglamentą pateikiamam prašymui išduoti įsakymą taikyti nacionalinio civilinio proceso normas. Priešingu atveju būtų paneigtas Europos mokėjimo įsakymo kaip Europos Sąjungos lygmens

¹¹ <http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/epo_courtsjurisd_en.jsp#statePage0>.

ir prigimties procedūros savarankiškumas bei veiksmingumas.

Europos teisminis atlasas civilinėse bylose, kurio paskirtis yra padėti nesunkiai surasti kompetentingus teismus ir kitas institucijas, į kurias asmenys galėtų kreiptis konkrečiais tikslais, yra nepatikimas. Kiek tai susiję su bylų dėl Europos mokėjimo įsakymo teisingumu Lietuvos teismams, minėtame tinklalapyje skelbiama informacija nėra operatyviai atnaujinama, yra pasenusi. Be to, po to, kai 2011 m. rudenį buvo pakeista bylų dėl nacionalinių teismo įsakymų teisingumo taisyklė, Lietuvos teismų praktika kol kas aiškiai neatsakė, ar šios bylos yra teisingos tik apylinkės teismams. Teoriniu požiūriu šiam neaiškumui pagrindas taip pat yra, todėl įstatymų leidėjo intervencija šiuo aspektu būtų naudinga.

Darant atitinkamus pakeitimus dėl bylų dėl Europos mokėjimo įsakymo išdavimo teisingumo apylinkės teismams, atsižvelgiant į kitų valstybių patirtį ir praktiką, mūsų manymu, būtų naudinga nustatyti, kad tokios bylos yra priskirtos nagrinėti tik vienam ar keliems apylinkių teismams, taip užtikrinant geresnes galimybes teisėjams specializuotis šioje srityje. Paminėtu pakeitimu taip pat būtų palengvinta kreipimosi dėl Europos mokėjimo įsakymo išdavimo tvarka, nes kreditorius aiškiai žinotų, į kurį teismą jam reikia kreiptis, ir nebūtų būtina gauti informaciją apie konkrečias nacionalines teisingumo taisykles, pagal kurias bylos paskirstomos teismams valstybės viduje atitinkamoje valstybėje narėje.

LITERATŪRA

Teisės aktai

1. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo. Suvestinė redakcija. *OL*, 2008 C 115, p. 50.
2. 2007 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1393/2007 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse (dokumentų įteikimas) ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1348/2000 panaikinimo. *OL*, 2007 L 324, p. 79.
3. 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 861/2007, nustatantis Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą. *OL*, 2007 L 199, p. 1.
4. 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1896/2006, nustatantis Europos mokėjimo įsakymo procedūrą. *OL*, 2006 L 399, p. 1.
5. 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 805/2004, sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą. *OL*, L 143, p. 15; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 7 t., p. 38.

6. 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. Specialusis leidimas lietuvių kalba, 19 sk., 4 t., p. 42–64.
7. Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008, nr. 137-5366.
8. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, nr. 36-1340.

Specialioji literatūra

9. CRAIG, P. *EU Law: Text, Cases, and Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2011.
10. DRIUKAS, A.; VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006, II tomas.
11. European Judicial Network in Civil and Commercial Matters. Summary of Replies to the Questionnaire for Member States on the Application of the European Order for Payment, Regulation 1896/2006. Working Document n° 1/2010.

12. FERNHOUT, F. Formal rules in civil procedure and access to justice: striking a balance between excessive formalism and „anything goes“. In *Civil justice between efficiency and quality: from ius commune to the CEPEJ*. Editors C. H. van Rhee, A. Uzelac. Antwerpen: Intersentia, 2008.
13. GIERL, W. Europäisches Mahnverfahren nach der Verordnung (EG) Nr. 1896/2006. In *Zivilprozessordnung*. Herausgegeben von Prof. Dr. Ingo Saenger. 4. Auflage 2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2012-09-15]. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.de>>.
14. Generalinio advokato Paolo Mengozzi 2012 m. birželio 28 d. išvada byloje C215/11 *Iwona Szyrocka prieš SiGer Technologie GmbH* [interaktyvus. Žiūrėta 2013-06-09]. Prieiga per internetą: <<http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=en>>.
15. GRUBER, U. P. EG-MahnVO. In *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR: Kommentar: Bearbeitung 2010: EG-VollstrTitelVO, EG-MahnVO, EG-BagatellVO, EG-ZustVO2007, EG-BewVO, EG-InsVO*. Herausgegeben von Thomas Rauscher. München: Sellier, 2010.
16. *Europos teisminis atlasas civilinėse bylose* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/index_lt.htm>.
17. EuGH: Zivilverfahrensrecht: Konkretisierung der EuMVVO durch nationales Recht – Antragsvoraussetzungen und Zinsen. Anmerkung von Dr. Bartosz Sujceki. In *EuZw 2013* [interaktyvus. Žiūrėta 2013-03-22]. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.de>>.
18. HALFMEIER, A. Anhang nach § 1096: EuMVVO. In *ZPO Kommentar*. Herausgegeben von Prof. Dr. Hanns Prütting und Prof. Dr. Markus Gehrlein. 1. Auflage. Köln: Luchterhand, 2010.
19. NEKROŠIUS, V. *Europos Sąjungos civilinio proceso teisė*. Pirma dalis. Vilnius: Justitia, 2009.
20. NETZER, F. EuMahnVO. In *Kindl/Meller-Hannich/Wolf, Gesamtes Recht der Zwangsvollstreckung*. 2. Auflage 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2013-11-16]. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.de>>.
21. RAUSCHER, T. VO (EG) 1393/2007. In *Münchener Kommentar zur ZPO*. 4. Auflage 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2013-11-16]. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.de>>.
22. ULRICI, B. VO (EG) 1896/2006. In *Münchener Kommentar zur ZPO*. 4. Auflage 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2013-11-16]. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.de>>.
23. VĚBRAITĚ, V. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1896/2006, nustatančio Europos mokėjimo įsakymo procedūrą, taikymo ypatumai. *Teisė*, 2010, t. 77.
24. VOIT, W. §§ 1087 ff. Vorbemerkung. In *Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO*. Herausgegeben von Prof. Dr. Hans-Joachim Musielak. 9., nebearbeitete Auflage 2012 [interaktyvus. Žiūrėta 2012-09-15]. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.de>>.
25. ГРЕЛЬ, Я. В. *Злоупотребления сторон процессуальными правами в гражданском и арбитражном процессе*. Диссертация кандидата юридических наук. Новосибирск, 2006.

Teismų praktika

26. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2012 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje *Iwona Szyrocka v. SiGer Technologie GmbH*, C-215/11, dar nepublikuota.
27. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2008 m. gegužės 8 d. sprendimas byloje Nr. C-14/07, *Ingenieurbüro Michael Weiss und Partner GbR v. Industrie- und Handelskammer Berlin*, ECR 2008 I-03367.
28. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. sausio 25 d. sprendimas byloje *Miragall Escolano ir kt. v. Ispanija*, Nr. 38366/97 ir kt., Reports of Judgments and Decisions 2000-I.
29. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje *Brualla Gomez de la Torre v. Ispanija*, Nr. 26737/95, Reports 1997-VIII.
30. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 7-254.
31. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. gegužės 21 d. nutartis c. b. *UAB „AJV grupė“ v. Rapcel AB*, Nr. L2-4354-464/2013, kat. 94.2.1.; 125.11.1.
32. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. kovo 6 d. nutartis c. b. *Orbita-Film GmbH v. UAB „Slip Lit“*, Nr. L2-555-368/2012, kat. 125.11.3.

AMENABILITY AND NATIONAL REQUIREMENTS FOR AN APPLICATION FOR A EUROPEAN ORDER FOR PAYMENT

Aurimas Brazdeikis

S u m m a r y

European order for payment procedure begins with a submission of an application for a European order for payment (“EPO”). This request must be submitted to the competent national court. Consequently, one of the first procedural issues that need to be addressed in order to properly start EPO procedure are, whether national law procedural requirements are applicable to this request, as well as to which court one shall apply. It is these aspects that are analyzed in this article.

Article 288 Paragraph 2 of Treaty on the Functioning of the European Union provides that a regulation shall have general application. It shall be binding in its entirety and directly applicable in all Member States. However, in order to ensure the effectiveness of the regulation as an EU act, national rules may be adopted for the smooth operation of the direct effect of the regulation. Although Regulation 1896/2006 aims to create a level playing field for issuing and executing the European order for payment, thus contributing to the development of uniform European judicial area, the Regulation 1896/2006 does not address all the issues that may arise in EPO procedure. In accordance with Article 26 of the Regulation 1896/2006, if a sufficiently clear and precise (in other words, specific) rule fails to regularize some issue of the European order for payment procedure, the court of the Member State in which the application for EPO is submitted can usually apply the national rules of civil procedure. This practice adversely affects the uniformity of the EPO application in the European judicial area, but bearing in mind that a full and comprehensive EPO procedure setting has not yet been established, it is an inevitable necessity. Still the application of national law in all cases cannot conflict with objectives of the Regulation 1896/2006 and cannot hinder application of its provisions. This conclusion is confirmed by the recent case law of the European Court of Justice. The research reveals that the Court of Justice chose

to interpret Regulation 1896/2006 in such a manner that would prevent the differences of European order for payment procedure to occur due to application of formalities laid down in national civil procedural law. For the reasons above, article concludes that Lithuanian court cannot apply to the application for a European order for payment the Lithuanian Civil Procedure Code provisions requiring copies and translation to the language suitable for the respondent of the procedural document and its evidence attachments, as well as the applicant is not bound by the formal requirements for the evidences submitted with the request for EPO.

Based on the evaluation of the data collected, the paper further concludes that the European Judicial Atlas in Civil Matters, whose purpose is to help identify the competent courts or authorities to which one may apply for certain purpose, are unreliable. Information on amenability to particular Lithuanian courts of applications for European payment orders is not updated promptly and is outdated. In addition, since changing (in autumn of 2011) amenability rules regarding national court order procedures, Lithuanian case law has not given a clear answer whether these kind of cases falls within the jurisdiction of district or regional courts. From theoretical point of view there is some basis for this uncertainty, so the author argues that the intervention of the legislature in this regard would be helpful. Taking into account the practices and experience of other countries, the author proposes that issuance of European payment orders should be assigned to one or more district courts, thus ensuring better opportunities for judges to specialize in this field. This improvement would also facilitate the European order for payment procedure, because then the creditor would clearly know to which court he/she has to apply and would not have to obtain information about specific national rules of allocating the cases between the domestic courts in the Member State.

Įteikta 2013 m. liepos 29 d.

Primta publikuoti 2013 m. lapkričio 29 d.